
Назарій ГАЙДУК, магістрант
Науковий керівник: **доктор філософії (PhD) Кузик І.Р.**

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Екологічний стан поверхневих вод Тернопільського району формується під впливом двох провідних чинників: надходження забруднених стічних вод із комунальних та промислових об'єктів, а також інтенсивного сільськогосподарського використання території річкових басейнів.

За даними Екологічного паспорта Тернопільської області [1], нами досліджено динаміку скидання забруднених стічних вод у річки Тернопільського району. Основними забруднювачами поверхневих вод Тернопільського району є: р. Золота Липа – міське комунальне підприємство «Добробут» м. Бережани; річки Коропець – комунальне підприємство «Козова Комунсервіс»; річки Стрипа – комунальне підприємство (КП) «Зборівський водоканал»; річки Серет – комунальні підприємства міста Тернопіль і селища Микулинці; річки Збруч – Підволочиське управління житлово-комунального господарства; р. Гнізна – комунальні підприємства селища Великі Бірки і міста Тербовля; р. Гніздечна – ТОВ «Зарубинецький спиртзавод».

Станом на 2025 рік у межах Тернопільського району очисні споруди працюють лише на території Тернопільської міської громади. Жодна інша громада чи великий населений пункт району не має власних систем очищення стічних вод. Нездатність здійснювати очищення комунальних та промислових стоків підсилює ризики потрапляння забруднювальних речовин у поверхневі водні об'єкти району.

Ретроспективний аналіз обсягів скидання забруднених стічних вод у природні водотоки Тернопільського району, показав, що найбільше забруднених або недостатньо очищених зворотних вод було скинуто у річку Серет, понад 3 млн. м³ та

річку Збруч понад 1 млн. м³. Високі показники скидання неочищених зворотних вод та потрапляння забруднюючих речовин спостерігаються у басейнах річок Золота Липа, Стрипа і Коропець (рис. 1). Найменше обсягів забруднених стічних вод, впродовж 2016-2023 років, було скинуто у басейни річок Гнізна і Гніздечна.

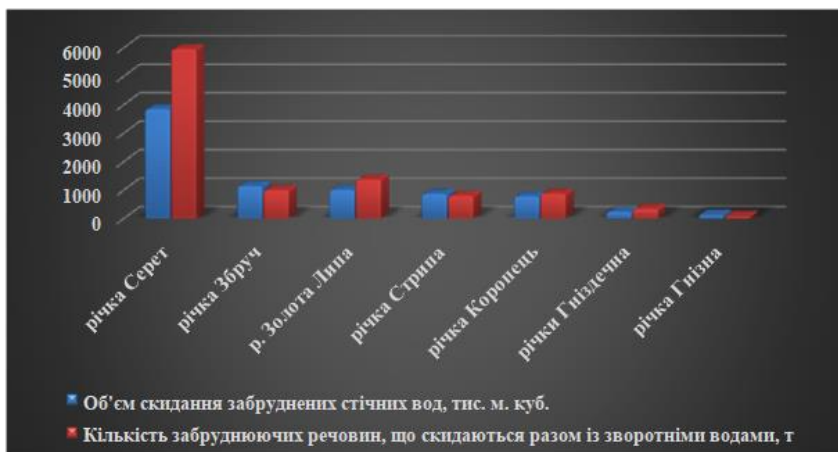

Рис. 1. Обсяги скидання забруднених стічних вод у річки Тернопільського району

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Тернопільській області, концентрація хімічних речовин у контрольних створах на річках Тернопільського району не перевищує порогових значень ГДК (табл. 1). Незначне перевищення ГДК зафіксовано по біологічному споживанню кисню у річках Золота Липа і Коропець.

Таблиця 1

**Середньорічні концентрації речовин
у контрольних створах річок Тернопільського району**

Назва показника	ГДК	Контрольний створ				
		р. Золота Липа, м. Бережани	р. Стрипа, м. Зборів	р. Збруч, смт. Підволочиськ	р. Серет, м. Тернопіль	р. Коропець, смт. Козова
Завислі речовини, мг/дм ³	15	9,0	10,3	10,8	11,1	12,0
pH	6,5-8,5	7,9	7,7	8,2	8,1	6,8
Розчинений кисень, мгО ₂ /дм ³	≥4,0	9,7	10,4	7,8	9,1	9,9
Мінералізація, мг/дм ³	1000	351	428	350	261	334
БСК ₅ мгО ₂ /дм ³	3,0 (при 20°С)	3,2	2,7	2,6	2,5	3,2
ХСК, мгО ₂ /дм ³	30	16,7	21,4	15,0	17,5	16,7
Сульфати, мг/дм ³	100	24,3	50,5	62,0	45,7	10,3
Хлориди, мг/дм ³	300	15,3	24,1	22,2	20,0	25,2
Фосфати, мг/дм ³	1-3,5	0,2	0,3	0,18	0,1	0,1
Нітрати, мкг/дм ³	40	3,7	9,3	3,9	1,1	5,4
Залізо, мкг/дм ³	300	0,21	0,0 5	0,1 3	0,0 5	0,0 5

Таким чином, екологічний стан поверхневих вод Тернопільського району характеризується значним впливом

антропогенних факторів. Основними джерелами забруднення є стоки комунальних та промислових підприємств, а також інтенсивне сільськогосподарське освоєння річкових басейнів.

Ретроспективний аналіз показав, що впродовж останніх семи років значні обсяги забруднених або недостатньо очищених стічних вод потрапляли до річок Серет, Збруч, Золота Липа, Стрипа, Коропець та Гнізна. Найбільші обсяги забруднення припадали на періоди 2017-2019 років, проте з 2020 року спостерігається тенденція до зменшення скидання забруднюючих речовин у водотоки, що пов'язано з модернізацією очисних споруд, скороченням промислового виробництва та переходом домогосподарств на індивідуальні системи відведення стоків. Водночас, у деяких басейнах, таких як Гнізна, спостерігається зростання обсягів забруднення, що потребує додаткового контролю та заходів щодо покращення водоохоронного режиму.

Література:

1. Екологічний паспорт регіону Тернопільська область 2023 рік. URL:

https://ecology.te.gov.ua/media/uploads/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82_2023.pdf

2. Кузик І. Р. Гідроекологічна безпека Підволочиської територіальної громади Тернопільської області. Сучасний стан біосфери у науковій спадщині академіка Володимира Вернадського в контексті сучасних техногенних загроз: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. С. 87-91.

3. Стецько Н. Оцінка екологічного стану поверхневих водних ресурсів Тернопільської області. Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали II міжнародної науково-практичної конф. Тернопіль: Вектор, 2020. С. 195-203.